

Vint-i-cinc anys de difusió de la recerca geogràfica: anàlisi bibliomètrica de la revista *Documents d'Anàlisi Geogràfica*

Antoni Durà Guimerà
Xavier Oliveras González
Maria Villanueva Margalef

Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Geografia
antoni.dura@uab.cat
xavier.oliveras@uab.cat
maria.villanueva@uab.cat

Data de recepció: setembre del 2007
Data d'acceptació definitiva: novembre del 2007

Resum

L'article desenvolupa una anàlisi bibliomètrica dels quaranta-nou números de la revista DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA (DAG) publicats fins ara (1982-2007). El sistema de mesura emprat per fer-ne l'anàlisi és el de productivitat, mitjançant el qual s'ha definit un conjunt de variables relacionades amb la freqüència; la producció i la col·laboració dels autors; la procedència institucional; la temàtica; l'àrea i l'escala d'estudi, i la llengua. Els valors obtinguts permeten mostrar els trets principals que caracteritzen aquesta revista i, per extensió, els interessos i les preocupacions de les persones que hi han col·laborat i de les universitats que l'han editada (Universitat Autònoma de Barcelona, UAB, i Universitat de Girona, UdG) al llarg d'aquests vint-i-cinc anys: regularitat i constància; innovació i introducció d'enfocaments nous en geografia; diversitat d'autors; preocupació teòrica i metodològica; vocació per la geografia humana i per determinats temes, com ara el gènere, i rellevància en la recerca en geografia duta a terme a Catalunya i a l'Estat espanyol.

Paraules clau: *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, anàlisi bibliomètrica, revistes de geografia, recerca geogràfica.

Resumen. *Veinticinco años de difusión de la investigación geográfica: análisis bibliométrico de la revista Documents d'Anàlisi Geogràfica*

El artículo desarrolla un análisis bibliométrico de los cuarenta y nueve números de la revista DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA (DAG) publicados hasta el momento (1982-2007). El sistema de medida utilizado en el análisis es el de productividad, por el cual se han definido un conjunto de variables sobre la frecuencia; la producción y la colaboración de los autores; la procedencia institucional; la temática; el área y la escala de estudio, y la lengua. Los valores obtenidos permiten mostrar los principales rasgos que caracterizan a esta revista, así mismo, los intereses y las preocupaciones de las personas que han colaborado en ella y de las universidades (Universitat Autònoma de Barcelona y Universitat de Girona) que la han editado a lo largo de estos veinticinco años: regularidad y constancia; innovación e introducción de nuevos enfoques en geografía; diversidad de autores; preocupación teórica y metodológica; vocación por la geografía humana y por

determinados temas, como el género, y relevancia en la investigación en geografía realizada en Cataluña y en el Estado español.

Palabras clave: *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, análisis bibliométrico, revistas de geografía, investigación geográfica.

Résumé. *Vingt-cinq années de diffusion de la recherche géographique: analyse bibliométrique de la revue Documents d'Anàlisi Geogràfica*

L'article développe une analyse bibliométrique des 49 numéros de la revue DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA (DAG) publiés jusqu'à présent (1982-2007). Le système de mesure utilisé dans l'analyse est de productivité, par lequel on a défini un ensemble de variables sur la fréquence, la production et la collaboration des auteurs, l'origine institutionnelle, thématique, secteur et échelle d'étude, et langue. Les valeurs obtenues permettent de montrer les principales lignes qui caractérisent cette revue, ainsi que les intérêts et les préoccupations des personnes qui ont collaboré en elle et des universités (Universitat Autònoma de Barcelona et Universitat de Girona) qui l'ont publiée tout au long de ces 25 années: régularité et persévérance, innovation et introduction de nouvelles analyses en géographie, diversité d'auteurs, préoccupation théorique et méthodologique, vocation pour la géographie humaine et pour certains sujets comme le genre, et importance dans la recherche en géographie effectuée en Catalogne et l'Espagne.

Mots clé: *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, analyse bibliométrique, revues de géographie, recherche en géographie.

Abstract. *Twenty-five years spreading geographical research: bibliometric analysis of Documents d'Anàlisi Geogràfica*

This paper develops a bibliometric analysis of the journal DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA (DAG) from 1982 to 2007 (49 issues). The analysis has been carried out using the «productivity measures» methodology which includes a set of variables on frequency, authors' production and collaboration, institution, subject, area and scale of study, and language of the articles. The collected data shows clearly the main features of the journal as well as the interests and concerns of the authors and the departments which have edited the journal (Universitat Autònoma de Barcelona and Universitat de Girona). Among these features, the following can be outlined: regularity and constancy; innovation and new geographical perspectives and interests, authorship diversity, concern for theoretical and methodological aspects, emphasis in human geography and gender approaches and relevance in geography research developments in Catalonia and Spain.

Key words: *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, bibliometric analysis, geography journals, research in geography.

Sumari

Presentació	Interpretació de les dades
Els fets i les persones	Unes conclusions i una mirada cap al futur
Vint-i-cinc anys de difusió de la recerca geogràfica: anàlisi bibliomètrica de DAG	Referències bibliogràfiques
Metodologia de l'anàlisi bibliomètrica	

Presentació

DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA arriba, amb aquest exemplar número 50, als vint-i-cinc anys d'existència. La revista, creada amb la voluntat de reflectir l'evolució de les idees i la recerca en el camp de la geografia, s'ha consolidat com a publicació de referència. I aquest fet constitueix una satisfacció per als nostres departaments i, en especial, per a les persones que, durant aquests anys, hi han dedicat feina, temps i, sobretot, il·lusió. DAG és una obra col·lectiva, ja que, en els darrers vint-i-cinc volums, la seva edició ha estat compartida per dues universitats, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Girona, en un exemple magnífic de cooperació acadèmica.

Hem cregut que aquesta fita constitueix un moment excel·lent per deturar-se i analitzar la feina realitzada per fer balanç i inventari, tot assenyalant-ne virtuts i mancances i veure fins a quin punt la revista ha estat, en aquests vint-i-cinc anys, un mirall amant dels debats i els temes més actuals que sorgien en la nostra ciència.

Els fets i les persones

DAG veié la llum l'any 1982, com a publicació del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma i sota la direcció de M. Dolors Garcia Ramon, persona clau en el naixement i en el creixement de la revista; ella la va dirigir durant quinze anys (fins a DAG 29, de 1997) i hi ha seguit aportant experiència i suport, tant des del consell de redacció com des del consell assessor. Cal recordar, però, que en la gestació de DAG hi tingué també un paper cabdal el professor Enric Lluch i Martin, sempre present amb el seu estímul i mestratge. En el consell de redacció d'aquell primer volum, hi havia, a més de les dues persones citades, Antoni Tulla, Joan Sabí i Jordi Borja.

La nova revista no apareixia *ex nihilo*, sinó que, tal com s'explicava a la presentació del primer volum, «[...] amb aquest número, comença una nova etapa de les publicacions del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona i es refonen en una sola les tres sèries que, del gener del 1974 ençà, han anat apareixent amb periodicitat irregular» (DAG, 1982, p. 3). Efectivament, el Departament inicià (1974) tres sèries de publicacions: *Documents d'Anàlisi Territorial*, *Documents d'Anàlisi Urbana* i *Documents d'Anàlisi Metodològica*, de les quals n'aparegueren un total de set volums fins a l'any 1978. Aquestes sèries foren l'antecedent de la nova revista, en la voluntat de posar un instrument al servei de la difusió de la recerca de casa nostra, i també com a porta d'entrada de noves perspectives de la geografia internacional.

Dos anys després (el 1984), Joan Nogué hi entrà com a cap de redacció i en fou fins al 1990. El 1985, s'hi incorporà Maria Villanueva. De 1990 a 1993, el consell s'anà ampliant: Pilar Riera, Lluís Riudor, David Saurí, Antoni Durà, Mireia Baylina i Abel Albet. Els quatre darrers significaren l'arribada d'una nova generació, en una demostració de l'interès compartit del Departament per la revista. El volum 25 (1994) arribà amb canvis notoris i importants. El pri-

mer i més evident, la nova portada i la nova ordenació formal dels continguts de la revista, la qual es deixava d'editar amb els colors vius característics per adoptar el model estàndard de les publicacions de la UAB. El segon canvi, més essencial, fou l'acord entre els dos departaments (UdG i UAB) per coeditar-la. Garcia Ramon seguí dirigint-la, amb l'ajut de dos editors, Nogué i Villanueva, un de cada universitat. El secretariat de redacció s'amplià amb dos representants del departament gironí, Anna Ribas i Josep Gordi.

M. Dolors Garcia Ramon en deixà la direcció l'any 1997. En aquell moment, la revista optà per una direcció col·legiada en la figura de tres editors, Nogué (UdG), Albet i Villanueva (UAB), en representació de l'equilibri de la publicació bicèfala. La darrera fou substituïda per Durà el 1999, incorporat a l'equip d'editors durant els cinc anys següents. Des del 2004, Baylina, Ribas i Saurí dirigeixen la darrera etapa de la revista DAG. Als darrers vint-i-cinc volums de DAG han passat pel consell de redacció (hereu de l'antic secretariat de redacció) professors i professores nous dels dos departaments —Gemma Cànoves, Joan Carles Llurdés, Xavier Pons, Maria Prats, Lluís Ribera, Juan Antonio Módenes, Antonio Miguel Solana, Xavier Oliveras—, els quals han aportat vitalitat i punts de vista innovadors a una revista ja madura. Més enllà del consell de redacció, molts altres professors han contribuït a editar la revista amb tasques valuoses, com ara la supervisió de la cartografia o contribuint a les feines de producció. Cal fer constar també els membres dels departaments de la UAB i de la UdG (entre altres persones) que han traduït, de l'anglès, el francès, l'italià i el portuguès, de manera voluntària i desinteressada, moltes de les pàgines publicades a la revista al llarg de vint-i-cinc anys.

La revista ha estat pionera en el nostre context en l'adopció d'eines que contribuïssin a millorar-ne la qualitat, seguint les propostes dels organismes avaluadors internacionals. DAG es regeix pel sistema de censors des del volum 12 (1988), amb persones escollides en un ampli ventall professional. D'altra banda, la revista disposa, des del volum 27 (1995), d'un consell assessor de la revista obert, des dels seus inicis, més enllà del propi àmbit geogràfic. N'han format part professionals del Regne Unit, de França, d'Itàlia, dels Estats Units i l'Argentina, amb noms ben destacats en els seus camps de treball. Fruit d'aquests esforços de qualitat, des del volum 33 (1998), la publicació consta com a indexada i ressenyada a les revistes *Geographical Abstracts*, *Francis. Bibliographie Géographique Internationale* i *Índice Español de Ciencias Sociales*, entre d'altres.

A més, al llarg dels anys, han anat evolucionant els continguts, l'estructura i també la presentació formal de DAG: al costat dels articles i dels estats de la qüestió i documentació, les notícies d'esdeveniments acadèmics hi varen aparèixer fins al volum 43 inclòs, però aquesta funció es considera avui ja poc adequada per a una publicació bianual. Les ressenyes de llibres, en canvi, hi continuen tenint espai propi. També n'ha anat millorant l'edició amb la introducció de resums més llargs en castellà, anglès i francès i la datació de cada una de les pàgines de la revista. Les normes de publicació s'han sistematitzat i l'extensió dels articles està més controlada (el primer article del volum 1 tenia seixanta-dues pàgines). Fins la presentació ha canviat, no sols el format paper:

avui la revista pot ser consultada en la seva versió digital des del primer volum, cosa que en facilita molt la utilització.

Vint-i-cinc anys de difusió de la recerca geogràfica: anàlisi bibliomètrica de DAG

El primer volum de DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA fou publicat l'any 1982 i l'edició ha estat ininterrompuda fins a l'actualitat, any 2007, en què s'ha arribat al volum 50. La trajectòria ha estat llarga, i una xifra rodona com aquesta és una bona oportunitat per fer una anàlisi bibliomètrica dels volums publicats. Els resultats de l'estudi dels quaranta-nou volums ja editats, duta a terme mitjançant la metodologia que tot seguit es descriu, dibuixen de manera força clara la línia de la publicació al llarg d'aquest període. Aquests resultats ens ofereixen dades significatives sobre les característiques principals de la revista, especialment pel que fa als continguts i als autors que hi han contribuït, i que poden ser contrastats amb altres estudis similars sobre les publicacions científiques de geografia publicats en els darrers anys.

Metodologia de l'anàlisi bibliomètrica

L'anàlisi bibliomètrica s'ha aplicat als volums 1 a 49 de la revista DAG, tot deixant de banda les sèries prèvies a aquesta. El sistema de mesura de l'anàlisi és únicament el de la «productivitat», basat en el buidatge dels articles publicats. No s'han aplicat, per tant, el sistema de «mesura de consum» (a partir de les referències) ni el de «rellevància» (a partir de les citacions). Les variables observades, en primer lloc, i els recomptes i els indicadors calculats, en segon lloc, són els habituals d'aquest sistema de mesura i han estat utilitzats també en anàlisis recents de revistes espanyoles de geografia (García Ramon, Nogué i Albet, 1992; Sánchez, 1995; Capel, Rodrigues i Ueda, 2001; Ramiro, 2001; Olcina i Román, 2004; Lluch i Albet, 2005) o d'altres ciències socials (Sánchez, Quiñones i Cameo, 1995; Moreno i Sánchez, 1998; López i Escalada, 1999; Morell, 2003). En tot cas, s'hi ha introduït alguna variable nova, per l'interès particular que pot oferir en l'anàlisi de DAG.

El buidatge s'ha dut a terme només sobre els articles apareguts (és a dir, excloent-ne els rebuts però no publicats), i s'ha considerat com a *article* qual-sevol text (independentment de l'extensió) de recerca, d'anàlisi o amb un marcat contingut de reflexió, ja sigui de contingut teòric, metodològic, analític o d'aplicació. D'acord amb aquests criteris, han estat seleccionats tots els textos de les seccions «Articles» (a excepció dels obituaris) i «Estats de la qüestió i documentació» (existent a partir del volum 21 en endavant) i una part dels textos de la secció «Notes i documentació» (existent entre els volums 1 i 19-20). En relació amb aquesta última, s'han descartat, per tant, les ressenyes i les notícies de jornades, conferències, congressos, seminaris..., i també se n'han obviat les seccions «Ressenyes» i «Notícies». El resultat ha estat el buidatge d'un total de 404 articles.

Les variables bibliomètriques (la informació sobre els articles) recollides han estat 10, la relació de les quals es mostra a la taula 1.

Les variables «Temàtica» i «Àrea» requereixen més exposició. En tots dos casos, es parteix de la definició i de la codificació establerta en el treball de Garcia Ramon, Nogué i Albet, *La práctica de la geografía en España (1940-1990)*, adaptant-la quan ha estat necessari. En primer lloc i de forma breu, les categories establertes en la variable «Temàtica» constitueixen el resultat de

Taula 1. Variables bibliomètriques

Variables	Definició	Exemple
Revista	Número de volum i any de publicació de l'article <i>n</i> .	1 (1982).
Article	Títol íntegre (i subtítol quan ha estat el cas) de l'article <i>n</i> .	La penetració del capitalisme a les comarques de l'Alt Pirineu.
Temàtica	Temàtica o temàtiques (fins a un màxim de dues) tractades per l'article <i>n</i> , segons una definició i una codificació específiques.	1) 2.0 (codi temàtica). 2) Sense.
Gènere	Incorporació (sí/no) d'una perspectiva (transversal) de gènere.	No.
Àrea	Àmbit territorial i escala al qual es refereix l'article <i>n</i> , segons una definició i una codificació específiques.	2.2 (codi àrea).
Nombre d'autors i/o d'autores	Nombre d'autors i/o d'autores (cosignatures) de l'article <i>n</i> .	3.
Autor o autora	Nom(s) i cognom(s) de cada un dels autors i/o les autores de l'article <i>n</i> , optant per la seva forma més extensa i introduint-los en l'ordre que apareix a l'article.	1) Maite Arqué. 2) Àngela Garcia. 3) Xavier Mateu i Llevadot.
Institució	Institució des de la qual signa cada un dels autors i/o les autores (tantes institucions com nombre d'autors i autores).	1) Universitat Autònoma de Barcelona. 2) Universitat Autònoma de Barcelona. 3) Universitat Autònoma de Barcelona.
Llengua de publicació	Llengua en la qual ha estat publicat l'article <i>n</i> .	Català.
Llengua original	Llengua original de redacció (quan hi consti) o a partir de la qual s'ha traduït l'article <i>n</i> .	Català.

l'agrupació dels diferents temes, primer, en vuit grans àrees de coneixement geogràfic (primer dígit del codi) i, després, una subdivisió (quan és necessari) dins d'aquestes (segon dígit). Les temàtiques establertes són les següents (taula 2).

Per a la variable «Àrea», s'ha establert una codificació semblant, resultat de la combinació de dues variables: a) l'àmbit territorial (primer dígit del codi), fent diferència entre Catalunya, la resta de l'Estat espanyol i la resta del món, i una

Taula 2. La variable «Temàtica»

	Codi	Etiqueta	Definició: articles sobre...
Geografia física	1.0	Geografia física general.	[integració de temes de les tres següents]
	1.1	Climatologia.	climes, temperatures, precipitacions...
	1.2	Geomorfologia.	relleu, erosió, sòls...
	1.3	Biogeografia i geografia del paisatge.	éssers vius (excepte humans) i paisatges.
Geografia humana	2.0	Geografia humana en general.	[integració de temes de les nou següents]
	2.1	Geografia de la població.	poblament, demografia, grups de població...
	2.2	Geografia rural.	sector primari i desenvolupament rural.
	2.3	Geografia de la indústria i l'energia.	sector secundari, localització industrial...
	2.4	Geografia urbana.	urbanisme, morfologia urbana, agents...
	2.5	Geografia dels serveis i del turisme.	sector terciari, transport, mobilitat...
	2.6	Geografia històrica.	[l'àmbit temporal d'estudi no és contemporani a la redacció]
	2.7	Geografia política i administrativa.	geopolítica, conflictes territorials, organització territorial.
	2.8	Medi ambient i riscos.	medi ambient, aigua, riscos ambientals...
	2.9	Geografia humana: altres.	altres no integrats en les anteriors.
Conceptes i mètodes	3	Ordenació del territori i planificació.	ordenació i planificació territorial i sectorial.
	4	Estudis regionals.	monografies regionals.
	5.0	Teoria i conceptes.	reflexions teòriques, desenvolupaments conceptuals...
	5.1	Història del pensament.	corrents teòrics i metodològics, i biografies de geògrafs i geògrafes.
	5.2	Tècniques i metodologia.	mètodes (excepte cartografia i SIG).
	5.3	Estats de la qüestió.	[exposició sobre l'estat de qualsevol tema]
	6	Didàctica de la geografia.	mètodes, continguts..., en l'ensenyament de la geografia a qualsevol nivell educatiu.
	7	Cartografia i SIG.	mètodes i tècniques en l'elaboració i l'anàlisi de mapes.
	8	Altres.	altres no integrats en les anteriors.

no localització, i *b*) l'escala d'aquests àmbits (segon dígit). La codificació i la definició establertes són les següents (taula 3).

A partir dels valors obtinguts per a cada una de les variables, s'ha procedit, en darrer lloc, a elaborar recomptes de freqüència, taules de doble entrada i/o a calcular indicadors bibliomètrics. En relació amb els recomptes, la metodologia bibliomètrica permet aplicar tres procediments bàsics diferenciats:

- Recompte normal: cada autor o autora (o institució...) es compta cada vegada que hi apareix.
- Recompte fraccionat: l'article *n* equival a 1, de manera que quan aquest està escrit per un autor o una autora (o institució...), aquest es compta com a 1; per 2, cada un compta 0,5; per 3, cada un compta 0,33, i així successivament.
- Recompte directe: només se'n compta el primer autor o autora (o institució...).

En aquest cas, s'ha optat pel recompte normal, en considerar-lo el més just equitativament. S'ha aplicat en el recompte d'articles, d'autors i autores (i del

Taula 3. La variable «Àrea»

	Codi	Etiqueta	Definició
Mundial	1.0	Global.	El conjunt del planeta o la seva pràctica totalitat.
	1.1	Zonal.	Regions continentals o simplement més d'un estat (totals o parcials).
	1.2	Estat.	Un sol estat en la seva totalitat.
	1.3	Regional.	Un sol estat parcialment (sigui regió administrativa o no).
	1.4	Local.	L'àmbit «municipal» i metropolità totalment o parcialment.
Estat espanyol	2.0	Estat.	L'Estat espanyol en la seva totalitat o pràcticament.
	2.1	Regional.	Comunitats autònomes, províncies, conques fluvials...
	2.2	Comarcal.	Agrupació de municipis (inferior a la dimensió provincial).
	2.3	Local.	L'àmbit municipal totalment o parcialment.
Catalunya	3.0	Regional.	Catalunya en la seva totalitat o pràcticament tota.
	3.1	Comarcal.	Agrupació de municipis (inferior a la dimensió provincial).
	3.2	Local.	L'àmbit municipal totalment o parcialment.
	4	Sense localització.	Sense localització precisa, definida o necessària.

cos d'aquests, i d'experts amb perspectiva de gènere), de nombre d'autors i autores i autories¹, d'institucions, de temàtiques, d'articles amb perspectiva de gènere, d'àrees i de llengües. A partir dels resultats obtinguts dels recomptes, s'han pogut derivar el càlcul d'indicadors de productivitat i el d'evolució temporal. Pel que fa al primer d'aquests indicadors, s'ha procedit a ordenar les freqüències de més gran a més petita (rànkung) per a la totalitat del període estudiat; mentre que, en l'evolució temporal, els resultats són ordenats anualment o periòdicament. En el cas concret del recompte de nombre d'autors i autores, s'ha comparat la distribució observada d'autors i autores segons el nombre d'articles publicats, amb la distribució esperada. Aquesta dada ha estat calculada a partir de la llei de Lotka, que, malgrat que és més adient per fer l'anàlisi de revistes de ciències experimentals, s'ha volgut testar en una de ciències socials. El càlcul de la llei de Lotka (a partir del nombre d'articles d'un únic autor) és:

$$\text{Articles}_{n \text{ autors}} = \frac{\text{articles}_{1 \text{ autor}}}{n \text{ autors}^2}$$

Un tercer indicador utilitzat és la procedència dels autors i les autores segons la filiació, tant la geogràfica (derivada de la localització de la institució des de la qual signen els articles) com la institucional (derivada del tipus d'entitat). En el primer cas, cal no confondre la filiació de l'autor o l'autora amb la seva nacionalitat. Per últim, a partir de la relació entre autors i articles publicats, a més de l'esmentada aplicació de la llei de Lotka, s'ha calculat l'índex de col·laboració (IC), anualment i per al conjunt del període, segons la fórmula següent:

$$IC = \frac{nre.d' \text{ autors}_{any \ n}}{nre.d' \text{ articles}_{any \ n}}$$

Interpretació de les dades

El mètode aplicat als quaranta-nou volums de DAG permet fer-ne una lectura més acurada de la producció, i els resultats es presenten agrupats en els apartats següents:

a) *Recompte d'articles*

Una primera mesura referida a la productivitat d'articles a DAG, derivada del recompte de la producció anual d'articles, permet avaluar el gruix i la continuïtat de la producció de la revista. Els 404 articles publicats al llarg dels vint-i-cinc anys (1982 i 2007 sols comptabilitzen com a mig cadascun) donen una mitjana de 16,2 articles per any i pocs anys s'allunyen d'aquesta xifra, tant per sota (menys de 10 els anys 1982, 1991, 2003 i 2005) com per sobre (20 articles o més el 1988, el 1992 i el 1995) (vegeu la taula 4a). Una lectura per quin-

1. L'autoria, o signatura, és el còmput total d'articles signats per cada autor.

Taula 4. Nombre d'articles per any (a) i per quinquennis (b)

Any de publicació	Total	Any de publicació	Total
1982	4	1995	32
1983	13	1996	16
1984	18	1997	19
1985	18	1998	17
1986	12	1999	17
1987	17	2000	11
1988	20	2001	15
1989	16	2002	17
1990	12	2003	8
1991	4	2004	16
1992	24	2005	9
1993	17	2006	16
1994	16	2007	20
Total general	404		

Període de publicació	Total
1982-1986	65
1987-1991	69
1992-1996	105
1997-2001	79
2002-2006	66
2007-...	20
Total general	404

quennis (taula 4b) permet veure un període central més ple, sobretot durant els anys 1992-1996 (105 articles) i 1997-2001 (79).

De fet, tant la lectura per anys com la resumida per períodes, es troben influïdes per l'existència de números monogràfics i petits dossiers, que han engruixit les contribucions a la revista en moments determinats. En els volums publicats el 1991 i el 1992, però, s'hi constata clarament una oscil·lació atribuïble a un retard en la producció, resolta amb un número doble (19-20). Així doncs, d'aquesta primera lectura, se'n pot concloure que DAG ha mantingut una gran regularitat al llarg de tot el període analitzat.

Abans d'entrar en l'anàlisi del contingut dels articles, val la pena destacar l'existència dels dossiers monogràfics que periòdicament han anat contribuint a la dinamització de la revista, a través del tractament en profunditat d'alguna

línia de recerca. Aquests dossiers han estat fruit dels interessos de recerca de grups diferents, o bé estan associats a esdeveniments concrets, com ara un congrés científic (és el cas de diferents seminaris sobre geografia i gènere) o la presentació d'un conjunt de resultats d'un projecte (per exemple, Mab 6-Alt Pirineu). En alguns casos, per exemple en el recent número 49, tot el volum ha estat dedicat al mateix tema, però, especialment a la dècada de 1990, alguns dossiers monogràfics han ocupat tan sols l'espai reservat als articles, però no la resta del volum, on han estat publicats de manera miscel·lània els articles acceptats.

b) Filiació dels articles

De l'anàlisi de les procedències institucionals i geogràfiques dels autors, obtindrem a partir de la filiació a una institució, se'n pot desprendre l'equilibri d'influències buscat o almenys aconseguit per la revista. En el cas de DAG, cal dir, en primer lloc, que la forta presència d'autors de la mateixa UAB (219 autors) i de la UdG (39) hi és molt evident. Es tracta d'experts vinculats a les universitats editores de la revista, si bé és bo d'assenyalar que n'hi ha alguns que pertanyen a disciplines no geogràfiques (economia, arquitectura, enginyeria, sociologia...). Aquest contingent total de 258 autors representa una mica menys de la meitat del total d'autors (541).

La resta (283) es reparteix per una gran diversitat d'institucions de Catalunya i l'Estat espanyol, però també d'un bon nombre d'altres països. De totes, la institució amb una presència més nombrosa és la Universitat de Barcelona (28 autors i autores), fet explicable per la seva rellevància, la proximitat geogràfica i les relacions entre els departaments de Geografia. En conjunt, la llista de les institucions registra fins a 124 filiacions diferents, una xifra notable i una bona mostra de diversitat acadèmica.

Taula 5. Procedència dels autors i les autores: geogràfica (a) i institucional (b)

Procedència geogràfica	Total	Procedència institucional	Total
Catalunya	341	Universitats	473
Altres Països Catalans	12	Administració pública	25
Altres Espanya	43	Centre d'investigacions	12
Altres Europa	78	Institut d'ensenyament	7
Amèrica del Nord	30	Altres	7
Amèrica del Centre i del Sud	16	No hi consta	17
Àfrica	2	Total	541
Àsia	1		
Oceania	1		
No hi consta	17		
Total	541		

Pel que fa al tipus d'entitat a la qual pertanyen les autores i els autors (taula 5b), s'hi veuen majoritàriament reflectides les universitats (473), com també institucions científiques (12) i acadèmiques (7) properes. Malgrat aquestes xifres aclaparadores, també s'hi veuen aportacions d'experts procedents de les administracions públiques (25). El sector privat, en canvi, hi és pràcticament absent.

La diversitat institucional es correspon, alhora, amb una notable varietat en les procedències geogràfiques (taula 5a). Així, si bé és cert que quasi tres cinquenes parts dels articles procedeixen també d'autors catalans o ubicats en institucions de Catalunya (341), als quals cal sumar-ne alguns de la resta de l'àrea lingüística catalana (12), també hi és notable la participació de la resta de l'Estat espanyol (43). Pel que fa a la presència d'autors que escriuen des d'institucions estrangeres, la xifra total assoleix els 128 participants, la majoria dels quals són de la resta d'Europa (73). Una dada remarcable és que els autors de l'Amèrica del Nord (30) hi són més ben representats que els de l'Amèrica Llatina (16), cosa que contrasta amb el que es podria esperar per la seva proximitat lingüística. En això cal tenir en compte que força autors llatinoamericans escriuen des del nostre país. La presència d'Àfrica (2), Àsia (1) i Austràlia (1), malgrat que és extraordinàriament minsa, no deixa de ser un indicador més de l'interès de DAG vers el treball de recerca en àmbits poc propers.

De l'àmbit lingüístic català, a més de les tres universitats ja esmentades, hi són representades totes les altres universitats públiques de Catalunya: Lleida (5), Politècnica de Catalunya (4), Pompeu Fabra (2) i Rovira Virgili (2). Hi són també presents la de les Illes Balears (4) i les del País Valencià: València (6), Alacant (1) i Jaume I (1). Pel que fa a la resta d'universitats de l'Estat, les de Madrid hi aporten quasi la meitat dels autors i les autores, com és el cas de la d'Alcalá de Henares (9) i la Complutense (7). De la resta, en sobresurten les de Sevilla (6), Lleó (4), Santiago de Compostel·la (3), Cantàbria (2) i Còrdova (2) entre deu centres universitaris més amb presència molt menor.

L'anàlisi de les aportacions procedents del món universitari internacional permet destacar la importància de la presència del món anglosaxó; en aquest sentit, es pot afirmar que existeix un gran equilibri entre les que provenen de l'Amèrica del Nord (28, un cop exceptuades les dues francòfones del Quebec) i les aportacions britàniques (27, amb les irlandeses). En tot cas, és interessant remarcar que la participació més freqüent és més repartida en el cas dels Estats Units, i es troba, en canvi, més concentrada en el cas britànic. Així, entre les nord-americanes, hi han participat set universitats dels EUA amb dues aportacions o més: Arizona (6), City University de Nova York (3), Clark (3), Califòrnia-Berkeley (3), Utah (3), Wisconsin (3) i Califòrnia-Los Angeles (2): tot plegat, 24 aportacions. Entre les britàniques, en sobresurten les 7 aportacions de la Universitat de Durham, seguides de les 3 de l'University College de Londres. I encara s'hi pot afegir l'australià Brisbane College of Advanced Education (1).

Aquesta presència important d'experts de parla anglesa no significa que la geografia francòfona no hi sigui present. Del total de les 21 aportacions que s'han recomptat (se n'han exclòs les 3 belgues, en ser procedents de l'àrea flamenca), en sobresurten les de dues universitats parisenques, Paris I (4), Paris X

(3) i les de la Université du Québec (2). Dins d'aquest àmbit, no hi són alienes algunes universitats de les terres occitanes, com ara les de Montpeller I, Aix-Marsella II, Clermont-Ferrand II o l'Institut Universitari de Formació de Mestres de Marsella. Sorprèn, en canvi, no trobar-hi representada Tolosa de Llenguadoc, centre amb el qual el Departament de Geografia de la UAB (com amb altres de Catalunya) ha mantingut i manté estretes relacions.

La resta de l'Europa del sud hi té també una nodrida representació, amb 10 aportacions d'Itàlia (6 de Venècia), 5 de Grècia i 4 de Portugal. Les 10 aportacions dels Països Baixos i Bèlgica, juntament amb 3 països més, completarien el mapa europeu. Finalment, pel que fa a l'Amèrica Llatina, de les 16 contribucions, cal destacar-ne les 8 procedents d'universitats argentines, 6 de les quals són de les universitats de Buenos Aires. Totes, doncs, dins l'àmbit lingüístic castellà.

c) Relació entre autors i articles: llei de Lotka, índex de col·laboració i de productivitat

Quan s'observa la distribució d'autors per article en el període estudiat (llei de Lotka), es pot comprovar que les coautories amb tres autors són gairebé la meitat de les esperables, i que la distància augmenta encara amb els articles elaborats per quatre experts o més (tan sols 9 sobre els 40 esperats). Dit d'una altra manera, es pot considerar que hi ha un predomini superior al que s'espera dels articles escrits per un sol autor (309, és a dir, un 76,5 % del total). D'altra banda, una lectura d'aquesta distribució per als diferents anys del període (taula 6) ens diu que aquesta relació es manté constant al llarg del temps, amb oscil·lacions molt lleugeres i mancades de significació.

La relació del nombre d'autors i autores per article, caracteritzada per una gran variabilitat anual (així, per exemple, és 1,06 el 1999, mentre que a l'any següent augmenta fins a 1,82), resulta en un índex de col·laboració mitjà d'1,34 al llarg del període 1982-2007, amb una lleugera tendència a augmentar (tot i que les dades del quinquenni 2002-2006 indiquen un estancament, amb una possible tendència a disminuir segons els valors corresponents a 2007). En tot

Taula 6. Autors i autores per article

Nre. d'autors i autores per article	Articles	Llei de Lotka
1	309	309
2	68	77,25
3	18	34
4	4	19
5	4	12
6	1	9
Total general	404	

cas, el baix valor de l'IC indica, tal com també mostra la distribució de la llei de Lotka, un predomini dels textos produïts per un sol autor.

En aquest sentit, la tendència creixent en el món acadèmic a la formació de grups d'investigació, no sembla que es reflecteixi prou en les autories dels articles. Es poden apuntar algunes raons que podrien explicar-ho, com ara l'encara molt important activitat individual de reflexió de molts investigadors, el sistema de reconeixement de les publicacions científiques en les ciències socials o la presència de treballs elaborats per investigadors joves (resultats de tesis de doctorat, per exemple).

L'anàlisi dels autors que han publicat a la revista permet afirmar que la diversitat hi és força elevada, ja que s'han comptat 368 noms diferents per a un total de 404 articles. Si hom es fixa en aquells que hi apareixen més repetidament, tan sols s'hi reproduïxen 12 noms 5 vegades o més. La pertinença d'aquests autors és molt significativa, ja que es distribueix aproximadament en un 75% a la UAB, i en un 25% a la UdG. Aquesta proporció es pot considerar força positiva, ja que això indica que només un 3% del conjunt de noms hi apareix amb una certa freqüència i, per tant, reforçaria la idea de la dispersió de la participació. Ara bé, també cal dir que la seva productivitat conjunta constitueix una part notable de la total (77 autories, o sigui, un 14% del total de les 541 autories).

Entre els autors, cal destacar-hi 159 noms femenins (43%) enfront dels 207 de masculins i, pel que fa al nombre d'autories, la relació és de 241 de femenines (44,5%) per 299 de masculines. Si tenim en compte la presència singular dels estudis de geografia i gènere, tal com es presenta més endavant, cal pensar que aquesta relació probablement es veu més equilibrada del que es podria esperar sense aquesta perspectiva.

d) Una proposta de classificació dels àmbits temàtics

Un apartat important de l'estudi s'ha dedicat a realitzar l'anàlisi de les temàtiques tractades a DAG. La divisió en àmbits temàtics més concrets o en grans conjunts, i l'assignació de cada article a un àmbit o grup o a un altre és sempre delicada i matèria de discussió. En aquest sentit, ja s'ha exposat a la metodologia que s'ha optat per prendre, amb adaptacions, la de Garcia Ramon, Nogué i Albet (1992) en l'anàlisi de les revistes de geografia espanyoles. Així doncs, un examen dels grans grups temàtics (taula 7) ens permet fer-nos la idea del predomini de dues grans categories: la que té com a objecte principal el debat sobre conceptes i mètodes (235 registres²) i la que analitza aspectes de geografia humana (219). Això suposa, respectivament, un 42,3% i un 39,6% dels 553 totals, i el percentatge conjunt representa el 81,9% de les temàtiques tractades. Així, el 18,1% restant es repartiria de la manera següent: cartografia i

2. Un bon nombre d'articles publicats han estat comptabilitzats en dues temàtiques. Es per això que s'ha optat per utilitzar el concepte «registre» en lloc d'«article».

Taula 7. Classificació de les temàtiques

Temàtiques	Total
Teoria i conceptes	123
Història del pensament	47
Tècnica i metodologia	42
Geografia de la població	41
Geografia rural	40
Geografia urbana	40
Geografia dels serveis i del turisme	34
Cartografia i SIG	28
Ordenació del territori i planificació	24
Estats de la qüestió	23
Geografia de la indústria i l'energia	23
Didàctica de la geografia	19
Medi ambient i riscos	15
Biogeografia i paisatge	13
Geografia política i administrativa	12
Altres	11
Geografia històrica	6
Geografia humana general	6
Climatologia	2
Geografia humana altres	2
Geomorfologia	2
Estudis regionals	0
Geografia física general	0
	543

SIG (5,1%), ordenació del territori (4,3%), didàctica de la geografia (3,4%), geografia física (3,1%) i altres temes (2%). Una part important dels darrers correspon a articles sobre sortides professionals de la geografia (volum 39, un monogràfic sobre el tema). És important de remarcar que hi ha 139 articles que disposen d'una doble temàtica, elecció que provoca que augmenti el nombre d'articles classificats en conceptes i mètodes, però també indica que els articles de continguts concrets hi tenen una perspectiva teòrica important.

L'examen dels continguts s'ha fet a partir de l'establiment de vint-i-tres temàtiques, agrupades en tres grans àmbits:

- El primer àmbit correspon a «Conceptes i mètodes», on s'han ubicat els treballs de les tres temàtiques amb un nombre més gran de registres: teoria

i conceptes (123 registres), història del pensament (47) i tècnica i metodologia (42). Dins d'aquest àmbit, hi ha, a més, els estats de la qüestió (23), d'altra banda, també comptats —com ja s'ha dit— en una segona temàtica.

- L'àmbit de geografia humana es desglossa en les temàtiques següents: geografia de la població (41 registres), geografia rural (40), geografia urbana (40), geografia dels serveis i del turisme (34), geografia de la indústria i l'energia (23), medi ambient i riscos (15) i geografia política i administrativa (12). Cal afegir-hi, a més, els registres corresponents a geografia històrica (6), geografia humana general (6) i geografia humana «altres» (2).
- Pel que fa a les temàtiques restants, totes corresponen a un sol àmbit, amb l'excepció de la geografia física, que es desglossa en biogeografia i paisatge (13), climatologia (2) i geomorfologia (2).

e) Les temàtiques preferents

L'anàlisi de l'evolució de les diferents temàtiques és força condicionada no sols pel pes que té cadascuna, sinó també pel fet que, en determinats moments, un dossier monogràfic es focalitza sobre una temàtica concreta. Ara bé, és significatiu constatar que els vuit grans àmbits analitzats són presents des de ben aviat a la revista: els quatre articles del primer volum (1982) són de geografia humana i, un any després, el 1983, vuit articles pertanyen a l'àmbit de conceptes i mètodes, un a ordenació del territori i un a cartografia i SIG. L'any 1984 apareix un primer treball sobre didàctica de la geografia, i el 1985, dos articles de geografia física. Es veu, per tant, que DAG ja havia desplegat les seves línies temàtiques de recerca en els quatre primers anys d'existència.

El gènere, una especialització capdavantera

L'anàlisi dels àmbits temàtics no evidencia un dels temes de reflexió i recerca més recurrent a la revista, i en el qual ha estat capdavantera a Catalunya, a l'Estat espanyol i en tot l'àmbit llatinoamericà. Es tracta de la relació entre geografia i gènere, línia que mereix una anàlisi específica que en permeti mesurar la importància. Cal recordar, en primer lloc, que DAG ha publicat fins a quatre dossiers monogràfics dedicats a aquesta temàtica en els volums 14 (1989), 26 (1995), 35 (1999) i 49 (2007), on es reflecteixen les reunions científiques de caràcter internacional organitzades pel Grup de Geografia i Gènere del Departament de la UAB, encapçalat per M. Dolors Garcia Ramon, i en els quals han participat alguns dels noms més representatius de la recerca internacional en aquest àmbit. Això explica una bona part dels 90 articles publicats amb perspectiva de gènere, que suposen fins a un 22% dels 404 articles examinats.

Si es considera com la geografia del gènere ha estat tractada per temàtiques (taula 8a), s'han recomptat 90 articles atribuïbles a 14 temàtiques diferents (tenint en compte el còmput de 18 articles en dues), si bé la majoria es concentren a teoria i conceptes (29,6%), geografia de la població (14,8%), geografia rural (10,2%) i geografia dels serveis i el turisme (8,3%). Per contra, en

Taula 8. Classificació de les temàtiques (a) i procedència geogràfica de les autories (b) amb perspectiva de gènere

Temàtiques	Articles amb gènere*	Procedència	Total
Teoria i conceptes	32	Catalunya	56
Geografia de la població	16	Regne Unit	10
Geografia rural	11	Amèrica del Nord	9
Geografia dels serveis i del turisme	9	Països Baixos i Bèlgica	9
Tècnica i metodologia	7	Amèrica Central i del Sud	4
Geografia de la indústria i l'energia	6	França	4
Geografia urbana	6	Grècia	3
Didàctica de la geografia	5	Madrid	3
Medi ambient i riscos	5	Andalusia	3
Estats de la qüestió	3	Galícia	2
Geografia històrica	3	Europa oriental i nòrdica	2
Història del pensament	3	Portugal	1
Ordenació del territori i planificació	1	Àfrica	1
Geografia humana general	1		107
Cartografia i SIG	0		
Geografia física general	0		
Biogeografia i paisatge	0		
Climatologia	0		
Geomorfologia	0		
Geografia política i administrativa	0		
Geografia humana altres	0		
Estudis regionals	0		
Altres	0		
	108		

* Hi ha articles amb dues temàtiques.

sobresurten algunes temàtiques per la seva nul·la o pràctica absència d'articles amb perspectiva de gènere, com ara la totalitat de temàtiques de geografia física, cartografia i SIG o ordenació del territori i planificació.

L'examen detallat dels autors aporta també algunes informacions significatives: dels 76 noms, 63 són femenins (82,9%) enfront de 13 de masculins; l'autoria amb més presència és la de M. Dolors Garcia Ramon (7 vegades), però cal remarcar que els treballs de les 8 persones que n'han publicat 3 o més, sumen 31 autories (29%). Aquestes darreres procedeixen de la UAB (14), de la UdG (3) i d'un espectre internacional prou divers (14), cosa que posa de manifest el grau d'obertura de la investigació en aquesta línia. Això es fa més

patent encara quan s'examina el conjunt de les procedències de les 107 autoritats (taula 8b), ja que es distribueix entre les 56 de Catalunya, les 43 d'internacionals i les 8 de la resta de l'Estat. Les aportacions internacionals es concentren en el Regne Unit (10), Amèrica del Nord (9) i els Països Baixos i Bèlgica (9). Per remarcar la diversitat, cal esmentar que, entre els noms més prolífics, hi ha el d'una autora grega (3 aportacions).

f) Àrea i escala d'estudi

Un altre element analitzat ha estat l'àrea i l'escala territorial en la qual s'han centrat els articles. En aquest sentit, se n'ha fet una lectura genèrica, sense intentar realitzar cap distribució entre territoris particulars, tal com s'ha exposat a la metodologia. Així, en el recompte, s'hi han assenyalat 131 textos sobre algun territori de l'àrea internacional i 162 que presenten un estudi sobre una àrea de l'Estat espanyol o bé sobre el seu conjunt (incloent-hi Catalunya, que representen un 66%). Del total d'articles, 111 no fan referència a cap localització, cosa que s'explica pel pes dels textos dins de l'àmbit de conceptes i mètodes.

Entre els treballs que analitzen una àrea internacional, els que tracten algun estat (38) o una àrea més àmplia, constitueixen les aportacions majoritàries (36), seguides de les 22 que proposen anàlisis globals. Cal remarcar que les aproximacions regionals (18) i fins i tot les locals (17) hi tenen també prou significació.

Quant als treballs que tracten territoris dins de l'Estat espanyol, també Catalunya, les aproximacions regionals (57) suposen més de la meitat de les 162 aportacions totals, mentre que les comarcals (36), les locals (36) i les estatals (33) es distribueixen més equilibradament a la resta de textos. Si es consideren de forma separada els treballs que tenen Catalunya per àrea d'estudi, majoritaris dins del grup de l'àmbit de l'Estat espanyol, es reparteixen de la manera següent: 41 dels regionals (un 71,9%), la totalitat dels comarcals i 30 dels locals (un 83,3%). Cal afegir-hi un article que té per àrea d'estudi els Països Catalans i un altre amb l'arc mediterrani espanyol.

g) Tractament lingüístic: llengua original i llengua de publicació

Una altra manera de posar de manifest la projecció de la revista és l'anàlisi de l'ús que s'hi fa de les llengües. Si s'examina la llengua original dels articles, les llengües principals de DAG són el català (184 articles, 45,5%), el castellà (131, 32,4%) i l'anglès (58, 14,4%), mentre que el francès només aporta 14 articles, seguit de 9 l'italià, 5 el portuguès, 1 l'alemany, 1 el grec i 1 el neerlandès. Les llengües de publicació es reparteixen entre els 225 articles publicats en català (55,7%), els 176 en castellà (43,6%) i els 3 en anglès del darrer número. Ara bé, les dades sobre les llengües originals i la importància de l'anglès com a llengua franca fan pensar que les proporcions poden variar sensiblement en favor d'aquest darrer idioma en el futur. Pel que fa a l'opció de

la traducció des de les llengües originals, cal destacar que l'anglesa passà al castellà en 31 casos i al català en 24 casos; el francès (14) es va repartir de manera igual a cada opció, i l'italià es va passar al català en 5 casos i al castellà en 4. Una sola vegada, en el monogràfic del volum 26, es troben tres articles traduïts del castellà al català, per tal de complir els requisits de la institució que el finançà.

Unes conclusions i una mirada cap al futur

Aquest treball d'anàlisi i revisió dels quaranta-nou primers volums de DAG s'emprengué, tal com s'ha indicat al començament de l'article, amb l'objectiu de revisar la feina feta durant els vint-i-cinc anys i obtenir, així, una fotografia que permeti observar el seu passat amb deteniment i amb dades, per tal d'ajudar a pensar el seu futur.

Regularitat de la revista

Com a primera conclusió de la perspectiva temporal, cal valorar de forma molt especial la continuïtat i la constància en la seva publicació (tot i algunes escasses irregularitats a nivell anual), virtuts en altres revistes menys freqüents del que caldria, i que la situen en un lloc destacat en el panorama de les revistes de geografia, no sols de Catalunya, sinó també del conjunt de l'Estat espanyol. I això no ha estat fàcil. DAG ha complert amb la seva regularitat fins i tot en els moments en què el sosteniment econòmic ha estat més inestable. El decidit suport (no sols econòmic) del Departament de Geografia de la UAB (també, després, des de la UdG), ha esdevingut essencial perquè pogués perviure, i la revista ha tingut un tractament preferencial en els pressupostos dels departaments impulsors al llarg dels vint-i-cinc anys, especialment en els moments més difícils.

Aquesta regularitat ha generat uns efectes col·laterals importants en els departaments editors; per exemple: la important col·lecció d'intercanvis de DAG amb revistes de tot el món (moltes de les quals s'han rebut per duplicat, per als dos departaments) ha esdevingut fonamental per bastir dues bones col·leccions d'exemplars. Cal fer una menció especial a la col·lecció de títols de revistes dipositades a l'Hemeroteca d'Humanitats de la UAB (Baylina i altres, 1997), la qual constitueix un patrimoni científic de notable magnitud.

Innovació

La segona característica que cal ressaltar-ne és la voluntat innovadora de la revista. Dins la breu introducció que presentava el número 1 de DAG, no s'hi indicava la voluntat d'impulsar cap línia preferent ni cap orientació determinada. A continuació, però, s'hi publicaven tres articles sobre la penetració del capitalisme a les comarques de l'Alt Pirineu, sobre l'estructuració del terri-

tori per la propietat de la terra a la província de Girona i sobre la tipologia de transformació agrària en àrees de muntanya. També, a l'apartat de «Notes i documentació», s'hi inclouïa un treball sobre exportació de petroli i desenvolupament econòmic. Tots aquests materials transmetien una forta voluntat d'innovació en els seus continguts i enfocaments. Després, en els vint-i-cinc anys de la seva història posterior, els continguts de DAG s'han anat mantenint força fidels a aquella voluntat innovadora (i també a unes temàtiques determinades), cosa que, d'una banda, li ha imprès el biaix característic i, d'una altra, l'ha marcada positivament i n'ha definit el perfil de revista científica.

En arribar al volum 50, el repte principal se situa a mantenir una publicació amb el mateix esperit renovador, de voluntat de ser plataforma per a la difusió de la recerca que es fa a les nostres universitats, amb la intenció d'aportar idees i tendències noves i difondre treballs innovadors de la geografia arreu. I això no és gens fàcil de mantenir amb una personalitat pròpia, perquè el context que emparà la publicació del primer volum ha canviat de manera substancial: no sols han estat els canvis en la nostra societat i l'acceleració d'un sistema mundialitzat, sinó també l'evolució consegüent dels mitjans de difusió del coneixement i dels mateixos sistemes de recerca en què s'emmarquen. Tot plegat ens indueix a pensar que potser caldria fer una reflexió sobre l'edició de les revistes científiques al nostre país, els seus objectius, àmbit i especialització. I, de manera particular, cal anar repensant el paper que ha de tenir l'edició i la difusió d'unes revistes escrites en llengües no dominants en el món de la recerca geogràfica.

Diversitat d'autors...

Pel que fa als autors, DAG ha demostrat tenir una voluntat d'equilibri entre els treballs de recerca de procedència geogràfica diversa, tant servint de plataforma per a investigadors de l'àmbit català i de la resta de l'Estat, com per introduir-ne d'estrangers. En aquest sentit, es pot inferir que una part important dels 274 autors i autores que hi han publicat un sol article, aquest correspon al seu primer o a un dels primers publicats en una revista acadèmica (especialment cert en els procedents de la UAB i la UdG). L'equilibri mostrat ha tingut com a conseqüència que els temes i l'enfocament responguin a la consolidació de línies renovadores a la geografia catalana i espanyola, però també, i de manera especial, de difusió de la recerca avançada en l'àmbit internacional, tal com ja definiren les publicacions que foren el precedent de DAG en la dècada de 1970. Cal remarcar que l'àmbit més ben representat és l'anglosaxó —amb una presència destacada d'especialistes en geografia del gènere i geografia cultural—, seguit del llatinoamericà i dels autors europeus en general. Se'n podria destacar, en canvi, un buit pel que fa a l'àmbit mediterrani (particularment la ribera sud, amb un sol autor, enfront dels 38 de la ribera nord —i exceptuant-ne Catalunya i l'Estat espanyol—), així com de treballs procedents del continent asiàtic o de l'Àfrica Subsahariana. S'ha trobat també

que els 368 noms diferents per a un total de 404 articles publicats, indiquen clarament la preponderància d'autories individuals. A més, s'hi detecta un equilibri notable entre el nombre d'autors de les universitats editores i la recerca externa.

...i diversitat temàtica

Quant als temes, el retrat mostra ben clarament el predomini de les preocupacions entorn de les qüestions teòriques (principalment sota l'epígraf «Conceptes i mètodes») i també de la geografia humana en general. S'ha assenyalat el pes de la geografia del gènere. D'altra banda, també s'ha detectat un creixent interès en els darrers deu anys, en xifres relatives, per la recerca en temes de turisme, ordenació del territori, medi ambient, cartografia i SIG, dins un ventall força ampli de continguts, però molt lluny encara, en xifres absolutes, dels valors obtinguts per conceptes i mètodes. Per contra, s'ha vist que els articles de geografia física, històrica i els estudis regionals hi tenen una presència ben baixa o nul·la.

Les llengües de DAG

Ens queda una darrera reflexió referent a la qüestió lingüística. Des de la seva fundació, les llengües de publicació de DAG han estat el català i el castellà, i, tal com demostren les xifres, aquesta política d'equilibri s'ha mantingut durant vint-i-quatre anys. D'una banda, el compromís amb la societat a la qual pertanyen les universitats que l'editen així ho feien evident i, de l'altra, perquè DAG no ha perdut mai de vista la seva vocació de difusora de la recerca més innovadora, no sols a Catalunya, sinó també a la resta de l'Estat espanyol. Aquesta opció lingüística ha estat modificada a partir del número 49, on, per acord del consell assessor (2006), s'hi ha incorporat, de forma excepcional i a criteri del consell de redacció, la possibilitat de publicar-hi en anglès, que per ara només ha estat acollida pels investigadors estrangers. Aquesta no ha estat una decisió senzilla i el consell l'ha estat debatent en els darrers cinc anys. Una mirada sobre la realitat de l'ús lingüístic entre la comunitat dels geògrafs ha empès a considerar que potser havia arribat el moment de fer aquest pas, tot i ser conscients que es tracta d'un tema no exempt de polèmica. Cal esperar ara a veure'n els futurs resultats.

Regularitat i constància, desig d'innovació i interès per fer de pont entre les diferents «cultures geogràfiques», diversitat d'autories i temàtiques, preocupació teòrica i metodològica, vocació per la geografia humana i per uns temes determinats (gènere, ordenació del territori, temàtiques ambientals, entre altres), voluntat d'adaptació al context de la globalització sense perdre personalitat; aquests serien, doncs, alguns dels trets principals que han caracteritzat la trajectòria de DAG fins avui. Només resta desitjar-li molt d'èxit en la seva cerca de nous horitzons.

Referències bibliogràfiques

- BAYLINA, Mireia; DURÀ, Antoni; BRANCOS, Inès (1997). «Publicacions periòdiques que s'intercanvien amb *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, classificades geogràficament». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 30, p. 227-236.
- CAPEL, Horacio; RODRIGUES, Paulo Roberto; UEDA, Vanda (2001). «La revista *Scripta Nova*: 1997-2001». *Scripta Nova: Revista electrónica de geografía y ciencias sociales*, vol. v, núm. 104.
- DAG (1982). «Presentació». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 1, p. 3.
- GARCIA RAMON, M. Dolors; NOGUÉ, Joan; ALBET, Abel (1992). *La práctica de la geografía en España (1940-1990): Innovación metodológica y trayectorias individuales en la geografía académica española*. Vilassar de Mar: Oikos-Tau.
- LLUCH, Enric; ALBET, Abel (coords.). «Geografía i demografia, 1996-2002». *Reports de la recerca a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 1117-1185.
- LÓPEZ, Pedro; ESCALADA, Cristina (1999). «Veinte años de sociología española a través de la *Revista Española de Investigaciones Sociológicas* (1978-1997)». *Revista General de Información y Documentación*, núm. 9 (1), p. 161-173.
- MORELL, Antoni (2003). «De què parlem els sociòlegs? Quinze anys de publicacions a la revista *Papers de Sociologia* (1987-2001)». *Papers. Revista de Sociologia*, núm. 70, p. 41-56.
- MORENO, Salvador; SÁNCHEZ, Andrés (1998). «Análisis bibliométrico de la revista *Psicothema* (1989-1997)». *Psicothema*, núm. 10 (1), p. 23-27.
- OLCINA, Jorge; ROMÁN, Adelaida (2004). «Las revistas españolas de Geografía: cambios y adaptación a los criterios editoriales de calidad». A: GARCIA RAMON, M. Dolors (ed.). *La geografía española ante los retos de la sociedad actual: Aportación española al XXX Congreso de la Unión Geográfica Internacional*, p. 145-179.
- RAMIRO, Enric (2001). «Dieciséis años de la revista *Investigaciones Geográficas*». *Papeles de Geografía*, núm. 34, p. 254-269.
- SÁNCHEZ, Antonio; QUIÑONES, Elena; CAMEO, Mercedes (1995). «La revista *Anales de Psicología* desde un punto de vista historiográfico: la primera década de una publicación con raíces académicas (1984-1994)». *Anales de Psicología*, núm. 11 (1), p. 1-18.
- SÁNCHEZ, José María (1995). «La geografía española a través de sus revistas: una aproximación bibliométrica». *Estudios Geográficos*, vol. 56, núm. 229, p. 547-621.